

Uiergezondheid vraagt aandacht bij groeiende bedrijven

Celgetal resultante van management

Een hogere arbeidsdruk, overbezetting, minder afvoer van probleemkoeien; er zijn genoeg risicofactoren te noemen waardoor de uiergezondheid op groeiende bedrijven onder druk komt te staan. Daarbij: grote bedrijven vragen een structurelere aanpak van uiergezondheid.

tekst Alice Booij

Een te hoog tankmelkcelgetal? Voer een paar miljonairs, koeien met een celgetal hoger dan een miljoen, af en de volgende bemonstering van het celgetal is zeker beter. Wat misschien bij vijftig koeien werkt is niet van toepassing op bedrijven met honderdvijftig of meer koeien.

Grotere bedrijven zullen de focus bij de uiergezondheid meer moeten leggen op de preventie van problemen. Het voorkomen van mastitisgevallen levert bovendien veel arbeidsbesparing op', geeft Hans Miltenburg, uiergezondheidsspecialist bij de GD, de Gezondheidsdienst voor Dieren, aan.

De kwaliteit van de uiergezondheid op grote bedrijven hoeft niet te verschillen van die van kleine(re) bedrijven. Gezonde uiers houden vraagt op de grotere bedrijven wel een andere insteek van het management. 'Bij grotere bedrijven denk je toch in koppels', noemt Miltenburg als verschil. De thema's waar het bij grote bedrijven om draait, zijn natuurlijk wel dezelfde: hygiëne, melkmethode, afstelling melkmachine, voeding, huisvesting, een adequate aanpak van de mastitiskoeien enzovoort.

'Als veehouder moet je het op alle fronten goed doen om uiteindelijk een goede uiergezondheid te halen. Ten aanzien van de mastitisdetectie is het op grote bedrijven raadzaam meer aandacht te besteden aan automatisering. Er komen steeds meer hulpmiddelen op de markt.'

Hans Miltenburg:
'Meer nadruk op preventie werkt arbeidsbesparend'

Jan Jansen:
'Durf je de melk direct uit de speen te drinken?'

Het omslagpunt voor managementaanpassingen ligt bij het werken met vreemd personeel, weet Miltenburg. 'De communicatie moet dan ook strakker verlopen met duidelijke afspraken over de werkzaamheden. Dan wordt de kans op misverstanden kleiner.'

Hogere infectiedruk bij groei

Voor de werkwijze is het van belang om praktisch en dus in gemak te denken. 'Bij het bouwen van de stal kun je hier al rekening mee houden. Hoe zijn de looplijnen, hoe verplaats je groepen koeien? Kijk daarbij ook naar het groeiscenario', adviseert Miltenburg. Om overdracht van ziekteverwekkers tijdens het melken te voorkomen, is het vaak efficiënter om in groepen dan per koe maatregelen

Wanneer is de uiergezondheid goed?

Er is een aantal kengetallen waaraan de uiergezondheid van de veestapel valt af te lezen. De criteria staan in de tabel hiernaast.

perc. klinische mastitis	< 15
percentage dieren met verhoogd celgetal	< 15
perc. nieuwe gevallen	< 10
tankmelkcelgetal	< 150.000

te nemen. 'Preventieve maatregelen moeten goed uit te voeren zijn. Kijk ook naar diverse mogelijkheden om te mechaniseren.'

Uiergezondheid is een risicofactor voor bedrijven die groeien, zo bevestigt Miltenburg. 'Het komt voor dat deze bedrijven, vaak tijdelijk, een overbezetting in de stal hebben en geen koeien ruimen omdat ze meer willen gaan melken.' De probleemgevallen blijven zo in de stal lopen, waarbij de infectiedruk door een hoge bezetting ook nog eens oploopt. Daarnaast worden relatief veel koeien in een kleine melkstal gemolken, waardoor de kans op overdracht via de melkstellen toeneemt. 'Zo zit je in een vicieuze cirkel van uiergezondheidsproblemen.'

Als ondernemers dan ook nog eens druk zijn met de bouw van een nieuwe stal, dan is het logisch dat de tijd die ze aan de koeien kunnen besteden krappert wordt. 'Terwijl je juist bij overbezetting

meer aandacht moet schenken aan hygiëne en ook alerter moet zijn bij het behandelen van hoogcelgetalkoeien om overdracht te voorkomen.'

Het aankopen van dieren is in het geval van groeien nog een extra risicofactor. 'Je haalt toch dieren binnen met een andere gezondheidsstatus. Bovendien geeft het meer stress in het koppel', geeft Miltenburg aan. Drachtige pinken aanvoeren geeft dan nog het minste risico.

Groeien vanuit eigen aanwas

Miltenburg adviseert om bij groeien altijd aandacht te blijven besteden aan goede omstandigheden. 'Als de huisvesting, de melkwinning en hygiëne onder controle zijn, ga dan geleidelijk aan groeien.' Hij benadrukt dat geleidelijk groeien vanuit de eigen aanwas de minste risico's geeft met insleep van uiergezondheidsproblemen. 'En laat automatisering en mechanisatie voor je werken.'

Bedrijfscelgetal en bedrijfsgrootte

Celgetallen van groeiende bedrijven zijn niet bekend, wel is er een combinatie te maken van bedrijfscelgetal en bedrijfsgrootte. Hiervoor heeft CRV gegevens van de mpr geordend. Het betreft hier een momentopname (geen statistische analyse) in de laatste tijd van het jaar wat betreft celgetal (augustus). Ook zeggen deze cijfers niets over het tankmelkcelge-

tal. Wat wel uit de cijfers blijkt, is dat er geen duidelijk verband is tussen bedrijfscelgetal en bedrijfsmvang. Bij de kleinere bedrijven is er meer variatie: het percentage bedrijven met een laag celgetal is iets hoger, maar ook het percentage bedrijven met hogere celgetallen. Eén of meer probleemkoeien hebben op die bedrijven een grotere invloed.

Tabel 1 – Hoogte bedrijfscelgetal in relatie met bedrijfsgrootte (bron: CRV)

	celgetalklasse (x 1000 cellen/ml)					
	< 200	200-399	400-599	600-799	800-999	≥ 1000
bedrijfsomvang						
< 40	43,13	41,36	11,53	3,01	0,57	0,40
40-59	41,27	47,12	9,68	1,53	0,32	0,06
60-79	43,99	46,97	7,87	1,07	0,06	0,06
80-99	43,67	49,02	6,55	0,73	0,00	0,04
100-119	39,89	52,46	7,09	0,42	0,14	0,00
> 120	33,72	58,50	7,40	0,39	0,00	0,00
totaal gemiddelde	41,52	48,70	8,33	1,19	0,17	0,08

Arbeid is heel vaak een lastig knelpunt.'

Koeien met mastitis behandelen is arbeidsintensief en gaat ten koste van het werkplezier. Aanpak van individuele dieren blijft noodzakelijk, maar kijk bij koppelproblemen ook naar mogelijke oorzaken, adviseert Miltenburg. 'Een goede analyse van alle bedrijfsfactoren is hierbij noodzakelijk. Bacteriologisch onderzoek van de koeien en de tankmelk zijn goede hulpmiddelen', geeft de uiergezondheidsspecialist aan. Hij voegt daaraan toe dat met een goede preventie de schade beperkt blijft. 'Op een efficiënte wijze preventief werken luidt het advies. Dit voorkomt uiergezondheidsproblemen en verhoogt het werkplezier.'

Melkers motiveren

Bij grotere bedrijven die met vreemd personeel werken, vraagt hygiëne veel aandacht, weet dierenarts Jan Jansen. Jansen adviseerde in Amerika bedrijven met duizenden koeien. 'Wanneer ik de melker vraag of hij de melk direct uit de speen zou willen drinken, moet het antwoord zonder twijfel "ja" zijn', vindt Jansen. 'Bij een mooie, schone uier is de kans op besmetting door omgevingskiemen het kleinst. Zo houd je uiers gezond.' De crux bij hygiënisch werken ligt bij

een goede training. 'Nieuwe melkers moet je zelf opleiden, niet de put in sturen en zeggen tegen de andere melkers "red je er maar mee".' Veel ondernemers zijn naar hun idee druk met insemineren, voeren, afkalven en landwerk. 'Maar de melkstal draait voor tachtig tot negentig procent op personeel, terwijl daar vaak de minste aandacht aan wordt besteed.'

Jansen kent de voorbeelden van bedrijven die een celgetal tussen de 300.000 en 400.000 cellen per milliliter hadden. 'Met ander management kan dat in acht weken naar onder de 200.000 cellen per milliliter zonder een koe op te ruimen. Echt, een tankmelkcelgetal van 150.000 cellen per milliliter is heel goed mogelijk; het heeft allemaal met aandacht te maken.' Schoon melken, een schoon ligbed, schone koeien: scoor de hygiëne, adviseert hij. 'De hygiëne in de melkstal en de reinheid van de koeien zijn een goede indicatie van het tankmelkcelgetal.' Daarnaast moeten de koeien niet worden opgejaagd en je moet niet tegen ze schreeuwen. 'Stress in de melkstal betekent mest en dan kun je niet schoon werken.'

Voeren is weerstand

Dat uiergezondheid een enorme spelbreker kan zijn op grotere bedrijven, weet melkveehouder en adviseur Jan de Boer. In het oosten van Duitsland melkt hij op verschillende bedrijven en hij groeide van

tweehonderd koeien in 2004 met meer dan een factor tien. 'Een goede voeding is naar mijn idee het allerbelangrijkste voor groeiende bedrijven die de uiergezondheid op een goed peil willen houden. Goed voeren betekent weerstand bij de koeien.' Het gemiddelde tankmelkcelgetal bij De Boer ligt rond de 200.000 cellen per milliliter. 'Wanneer het celgetal stijgt, ga ik meteen bij de voerman kijken', vertelt De Boer. 'Beschilderd en muffoer heeft een enorme impact, daar loopt het meestal spaak. De kuil is niet goed aangereiden of het snijvlak van de kuil is ruw, waardoor er broei ontstaat. Het zijn de basisprincipes van het boeren waar het ook bij een groot bedrijf op aan komt.'

Daarnaast houdt de ondernemer vast aan droogzetten en neemt hij regelmatig bloedmonsters van koeien om te checken hoe het met de mineralenbenutting staat. 'Met bloedmonsters weet je wat er in de koe gaat.' Zo wist hij de mineralenkosten met een halve cent per kilo melk terug te dringen. 'De veevoerindustrie wil wel verkopen, maar wij voerden te veel, onder andere vitamine E.'

Aan deze onderzoeken is hij per maand zo'n 200 euro kwijt, 2400 euro per jaar. 'Ons celgetal kan echt nog lager en ik denk er ook over om daarmee aan de slag te gaan. Een lager celgetal levert zo een halve kilo melk koe per dag op. Dat is in ons geval veel melk en dus de moeite waard.'